

Sociaal contextualisme

Sander van Zijl

9726950

Bachelorscriptie Wijsbegeerte

Begeleider: J van Lith

2^e corrector: Annemarie Kalis

Een aantal maanden geleden heb ik mij verdiept in enkele standpunten betreffende de sociale constructie van kennis. In grote lijnen zijn de standpunthouders te verdelen in 2 kampen.¹ Aan de ene kant staan de constructionisten. Zij zien het resultaat van wetenschap en daarmee kennis als sociale constructen. Er is geen maatschappij onafhankelijke waarheid of objectieve externe wereld.² In dit standpunt zijn natuurlijk verschillende gradaties, en voorzichtigheid is dan ook geboden: Er wordt niet bedoeld dat wij kunnen toveren en via sociale constructie dingen kunnen laten verschijnen. Er wordt wel bedoeld dat wij vormen vastleggen, onwaarneembare dingen benoemen en betheoretiseren, kiezen voor de ene theorie ten op zichte van een andere en zo verder. Anders geformuleerd verwijst de term “waar”, in de zin: “Dat is waar”, niet naar een overeenkomst met een externe realiteit, maar bijvoorbeeld naar iets waar we het mee eens zijn.

Aan de andere kanten staan de realisten.³ Zij zien kennis en wetenschap als waarheidsvindend, waarbij wat wij als kennis accepteren een overeenkomst moet hebben met een externe realiteit. Hierbij is niet gezegd dat er geen sociale processen een rol spelen bij het waarheidsvinden. De kern is echter dat de uitkomst overeenkomt met de realiteit en op die manier uitstijgt boven de manier waarop de kennis is ontstaan. Er zijn ook wetenschapsfilosofen zoals Popper die het proces zo modelleren dat sociale factoren geen rol spelen in de wetenschap. Dit is vooral mogelijk bij de natuurwetenschappen, die immers een maatschappij onafhankelijke realiteit proberen te beschrijven.

De uit deze standpunten resulterende wetenschapsoorlog draait om de idee dat de huidige theorieën over wetenschap de objectiviteit van wetenschap(pers) in twijfel trekken en de wetenschappelijke autoriteit ondermijnen, terwijl wetenschappers zich als onschuldige waarheidsvinders willen profileren.⁴ Dezelfde wetenschappers maken het zich in deze discussie met hun houding erg moeilijk. Immers overeenstemming met een externe realiteit is een nobel doel, maar kun je met deze eis ooit zeker zijn van je kennis? Zij voeren een strijd op twee fronten met aan de ene kant de Constructicons en aan de andere kant de Scepticons.⁵

Kennis gedefinieerd als een Gerechvaardigd Waar Geloof (GWG) past bij het standpunt van de wetenschappers. Maar sceptici claimen dat het helemaal niet mogelijk is om kennis te hebben die aan deze eisen voldoet. Sterker nog, volgens sommige sceptici is het helemaal niet mogelijk om kennis te hebben. Er is altijd wel een mogelijkheid dat je kennis niet waar of niet gerechtvaardigd is. Ook hier is er een antwoord van de wetenschappers nodig. Ondanks dat de argumenten van de

¹ Laat ik hier meteen een excuus bieden aan diegenen die vinden dat zij zich in een grijs gebied bevinden en zich niet identificeren met een van de beschreven uitersten.

² Ik gebruik in deze inleiding een combinatie van termen en ideeën van Hacking (1999) en Goldman. (1999)

³ Ik reken mijzelf tot de realisten, of anders tot een vorm van realist.

⁴ Vrij vertaald naar Dorothy Nelkin zoals genoemd in Hacking(1999) blz 63

⁵ Enige gelijkenis op termen gebruikt tijdens de bekende jeugdserie de Transformers is geheel opzettelijk.

sceptici aantrekkelijk zijn, vinden we toch regelmatig dat we dingen “weten” of “kennis hebben”. Zitten we er dan met zijn allen naast, of hebben de sceptici het bij het verkeerde eind?

Van twee kanten wordt er dus kennis ontkend. De sceptici ontkennen kennis aan iedereen, en de wetenschappers ontkennen kennis aan de constructionisten. De constructionisten ontkennen weer dat de wetenschappers de juiste kennis hebben. En of het niet erg genoeg is, liggen de wetenschappers ook nog eens onder vuur van de pseudo- en antiwetenschappers die met redelijk maatschappelijk succes⁶ het waarheidsbeeld dat wetenschappers schetsen vervangen door een niet aan te tonen wereld.

Een tegenaanval op de sceptici kan worden opgezet vanuit het begrip “contextualisme”. In dit paper wil ik verdedigen dat er met contextualisme ook een vredesverdrag opgesteld kan worden met de andere partijen. Hiervoor is dan wel een uitbreiding nodig die we sociaal contextualisme noemen. Om dit te bereiken gaan we eerst duidelijk maken welke redenen sceptici hebben om de meeste kennis tot geloof te degraderen, en hoe contextualisme een antwoord heeft op de tegenstrijdige intuïtie dat we wel kennis hebben. Vervolgens beargumenteren we dat contextualisme vragen oproept over de mogelijkheid van toe of ontkennen van kennis aan mensen in een andere context. We introduceren Sociaal Contextualisme als oplossing voor dit probleem, en onderzoeken of dit nieuwe begrip een antwoord heeft op deze vragen.

Scepticisme en het contextualistische antwoord.

Sceptici zijn van mening dat de mogelijkheid tot het hebben van kennis problematisch is. Vanuit onze alledaagse beleving lijkt dit absurd, want we hebben het idee dat er regelmatig, misschien zelfs vaak, sprake is van kennis. Ondanks dat we graag willen zeggen dat we kennis hebben, is het argument van de scepticus moeilijk te ontkennen. De contextualisten zoals Cohen en DeRose⁷ hebben hier een antwoord op bedacht dat op dit moment veel besproken wordt in de filosofie.

Een scepticus vraagt zich af of de redenen die wij hebben om iets te bestempelen als kennis goed genoeg zijn om het kennis te noemen. Als hierbij wordt uitgegaan van kennis als een GWG (Gerechtvaardigd Waar Geloof), de standaard definitie van kennis⁸, dan wil de scepticus dus weten of we gerechtvaardigd zijn in ons geloof, en of dat wat we geloven echt wel waar is. Als er twijfel

⁶ Hiermee wordt bedoeld dat zij in de maatschappij, onder de gewone mens, behoorlijk serieus worden genomen.

⁷ Cohen (2000) en DeRose (1999)

⁸ Feldman (2003)

mogelijk is over de waarheid, dan is de kennis niet genoeg gerechtvaardigd. Wil je iets als kennis kunnen accepteren, dan moet je op zijn minst geloven dat de kennis waar is. Het zou raar zijn om te zeggen dat je weet dat je twee handen hebt, maar je dit niet gelooft. Dit geloof moet gerechtvaardigd zijn, oftewel niet het resultaat van geluk of willekeur. En het moet waar zijn, omdat het niet mogelijk is iets te weten dat niet waar is. Je kunt alleen geloven dat je twee handen hebt, als je er niet één of drie hebt. Juist de concepten 'gerechtvaardigd' en 'waar' zijn lastig. Gerechtvaardigd is lastig omdat dit in gradaties mogelijk is⁹, wanneer is een geloof genoeg gerechtvaardigd om het kennis te noemen? En waarheid is lastig, omdat we niet met zekerheid kunnen zeggen of iets waar is, ondanks dat we wel gerechtvaardigd zijn het te denken. Omdat er nog veel meer onduidelijkheden zitten aan het begrip waarheid, zullen we dit in dit essay niet op deze manier verkennen. We gebruiken dit begrip alleen om de scepticus te laten beweren dat als een begrip mogelijk niet waar is, we dit niet terecht als kennis mogen claimen.

Op zich is het begrip GWG een simpel recept om een willekeurig idee te kunnen bestempelen als kennis of als slechts een geloof, droom, fantasie etc. Toch zijn er ideeën, geloof en onwaarheden die onterecht worden gezien als kennis, zoals bijvoorbeeld Gettier aangeeft met de naar hem vernoemde Gettierproblemen. Hiermee toont hij aan dat er een GWG kan zijn, zonder dat we dit kennis zouden willen noemen. Dit is bijvoorbeeld het geval als de kennis per (on)geluk overeenkomt met de werkelijkheid.

Stel dat Kees een schaap op een helling ziet, maar in werkelijkheid ziet hij een rots die eruit ziet als een schaap, met daarachter een echt schaap. Kees kan zeggen dat hij weet dat er een schaap op de helling staat. Dit is gerechtvaardigd gezien de visuele input die Kees krijgt, en het is ook waar want er staat een schaap op de helling. Echter zal iemand, die op de hoogte is van het feit dat Kees eigenlijk naar een steen aan het kijken is, geen kennis toeschrijven aan Kees. Hij weet dat Kees dit immers per ongeluk goed heeft. Een scepticus hoeft niet te weten dat Kees daadwerkelijk in een Gettier situatie zit. De mogelijkheid dat dit zo is, en dat Kees dit zelf niet kan uitsluiten, is voor een scepticus al genoeg om te stellen dat Kees geen kennis mag claimen.

Scepticisme over kennis bestaat uit 2 niveaus. Lokaal scepticisme en globaal scepticisme. Waar lokaal scepticisme specifieke kennis in twijfel trekt, trekt globaal scepticisme de mogelijkheid tot kennis in het algemeen in twijfel. Lokaal kun je je afvragen of iemand zeker weet dat hij een schaap op een helling ziet, of een rotsblok in de vorm van een schaap. Globaal vraagt men zich af of kennis in algemene zin mogelijk is, zo niet dan weet men ook niet of er een schaap op de helling staat. De bekendste versie van globaal scepticisme is de Brein-In-Vat stelling (BIV). Stel dat je een BIV bent, dat door een computer wordt voorzien van zintuigelijke waarnemingen. In dat geval heb je

⁹ Cohen (1999)

geen handen, terwijl de computer je de indruk geeft dat je wel handen bezit. Je gelooft dus iets dat niet waar is en dat kan daarmee geen kennis zijn. Als iemand niet kan uitsluiten of er sprake is van een BIV situatie, dan mag ook niet gezegd worden dat men weet dat men handen heeft. Het extra probleem is dat het BIV zijn volgens het gebruikte voorbeeld onkenbaar is, en er dus nooit gezegd kan worden dat je weet dat je geen BIV bent.¹⁰ Met deze kijk op kennis, wordt kennis a-priori niet gerechtvaardigd. In schema vorm:

- I. S weet dat P
- II. Als S niet weet of hij een BIV is, dan weet hij ook niet dat P
- III. S weet niet dat hij een BIV is

Onafhankelijk van elkaar zijn deze stellingen plausibel, maar als gecombineerd stelsel levert het een contradictie op. Laat P een uitspraak zijn waar we normaal gesproken niet aan twifelen. Voor stelling I wordt vaak het voorbeeld: "S weet dat hij handen heeft" gebruikt. Stelling III is het Brein-In-Vat argument. Stelling II zorgt voor de contradictie. Je weet niet of je een brein in een vat bent, dus je weet niet dat P, terwijl I zegt dat P. Maar omdat P een stelling is waarvan we de waarheid juist als vanzelfsprekend zien, is de beredenering niet intuïtief. Er wordt ons kennis ontkend waar we niet aan twifelen. Recht doen aan deze intuïtie kan alleen als II of III onwaar zijn, maar deze stellingen zijn op zich plausibel. Om de contradictie op te lossen zullen we het eens moeten worden welke stelling niet waar is, en dit lijkt een onbegonnen zaak. De scepticus vindt dat wij geen kennis hebben, wij zelf vinden van wel, ook al hebben we niet echt een tegenargument.

De contextualist ziet een oplossing voor dit schijnbare conflict¹¹. Het woord weten verandert van betekenis als we overstappen van stelling I naar II. Net zoals de betekenis van het woord 'hier' in de zin: "Ik ben hier" afhankelijk is van de locatie waar en de persoon die de zin uitspreekt. Wat we verstaan onder weten, is afhankelijk van de context waarbinnen het wordt gebruikt. De tegenstrijdige conclusie die volgt uit stellingen I, II en III dat ik zowel weet dat ik handen heb, als dat ik niet weet dat ik handen heb komt te vervallen. De zinnen worden in een andere context beoordeeld op hun waarheidsgehalte. Bekeken vanuit een alledaagse context, is I waar (S weet dat hij handen heeft). Binnen deze alledaagse context zijn de eisen aan de rechtvaardiging van kennis laag. Het is niet nodig om alle alternatieven, die tot dezelfde conclusie leiden, uit te sluiten, om te kunnen spreken van kennis. Het kan zelfs tot onbegrip en ergernis leiden als je openlijk over dit soort

¹⁰ Het is eigenlijk raar dat iets onkenbaars van invloed is op onze kennis. Verder onderzoek naar het brein in het vat argument en de geldigheid hiervan zou best interessant kunnen zijn.

¹¹ Hierbij kijken we vooral naar contextualisten zoals David Lewis, Stewart Cohen en Keith DeRose die claimen dat zinnen zoals 'S weet dat P' van waarheid veranderen afhankelijk van de context. W.A.Davis (2004a)

uitspraken twijfelt. Kennis wordt nog steeds gezien als een GWG, alleen zijn de eisen aan de rechtvaardiging minder streng. Stappen we over naar een sceptische context, dan is I niet waar. Als we niet kunnen uitsluiten of iemand weet dat hij een BIV is, kunnen we ook niet uitsluiten of zijn kennis waar of niet waar is. De gebruikte vorm van contextualisme is een toekenners contextualisme. Hierbij is de context die de rechtvaardigingscriteria bepaalt afhankelijk van de context van de spreker van de zin "S weet dat P". De context bepaling is afhankelijk van degene die kennis toekent, niet om degene die kennis wel of niet heeft. Er worden 2 verschillende betekenissen van weten gebruikt:

- A. S weet_{rechtvaardiging laag} dat P
- B. Als S niet weet_{rechtvaardiging hoog} of hij een BIV is, dan weet_{rechtvaardiging hoog} hij ook niet dat P
- C. S weet_{rechtvaardiging hoog} niet dat hij een BIV is

Waar er eerst sprake was van een meningsverschil over wel of niet weten, over wel of geen kennis, is die er met contextualisme niet meer. Kennis dicht je toe vanuit je eigen context en om die reden kan er verschillend over kennis worden gedacht. Dit kunnen we projecteren op de wetenschapsoorlog. Wetenschappers gebruiken strenge eisen voor hun rechtvaardiging en zij beoordelen de kennis van pseudo en antiwetenschappers als slechts geloof, omdat zij niet voldoen aan deze eisen. Daarnaast is kennis niet sociaal geconstrueerd, omdat een sociale constructie niet voldoet aan deze strenge rechtvaardigingsprincipes. Andersom kan er sprake zijn van geheel andere rechtvaardigingsprincipes en daarmee kunnen we verklaren waarom andere groepen vinden dat wetenschappers niet de juiste kennis hebben.

- 1. S weet_{rechtvaardiging pseudo wetenschap} dat P
- 2. S weet niet_{rechtvaardiging wetenschap} dat P

Contextualisme helpt ons te begrijpen dat de zin "S weet dat P" in verschillende contexten anders wordt beoordeelt, afhankelijk van de in die context geldige rechtvaardigingsprincipes.

Vragen in relatie tot contextualisme

Contextualisme lijkt een goede oplossing te zijn voor het raadsel veroorzaakt door scepticisme, maar geeft wel aanleiding tot nieuwe vragen. Op twee van deze vragen gaan we hier

in.¹² Daarna wordt bekeken of een nieuwe vorm van contextualisme, sociaal contextualisme, antwoord geeft op deze vragen.

Ten eerste de vraag of bij contextualisme alleen gebruik gemaakt kan worden van de context van de spreker, of dat ook de context van het subject relevant is. Om dit te analyseren moet er eerst uitgewerkt worden, wat er wordt beweert als iemand kennis toekent.

Is: “S weet dat P” semantisch vergelijkbaar met “S vindt P lekker” of komt het dichterbij “S is mooi”? Rapporteren we kennis met “S weet dat P”, of geven we een beoordeling? Als we rapporteren, dan is de context van de spreker niet relevant, “S weet dat P” is dan waar, als we de mening van S rapporteren. Als we beoordelen is de context wel relevant, “S weet dat P” is dan waar als S voldoet aan onze criteria om P te kunnen weten. Deze twee interpretaties kunnen tot uitspraken leiden als: S weet dat P, maar S weet niet dat P. Dit lijkt een contradictie, maar eigenlijk wordt hiermee bedoeld: “S zegt dat hij P weet, maar ik vind dat hij P niet weet”. Iemands mening over andermans kennis hoeft niet relevant te zijn. Een voorbeeld:

Stel S is een bewoner van de woestijn die voor het wassen van zijn handen gebruik maakt van zand. A is een toerist die hem bezig ziet. A zegt vervolgens over S, dat S zijn handen niet heeft gewassen, hij heeft immers geen water en zeep gebruikt. Echter volgens alle normen en gebruiken van S was je je handen met zand, hiervoor gebruik je geen kostbaar water. De eisen van het gebruik van water en zeep van A zijn dus totaal niet van toepassing op S. Dit probleem ontstaat alleen als we kennis proberen te beoordelen, bij rapportage zou de toerist zeggen dat S zijn handen heeft gewassen.

A en B zijn in gesprek over S en A zegt tegen B: “S weet (niet) dat p”. B kan twee vragen stellen aan A: ten eerste waarom (niet), en ten tweede de vraag hoe A weet dat S weet dat P. Waarom (niet) heeft als eerder en hopelijk afdoende besproken antwoord dat de kennis van S (niet) gerechtvaardigd is volgens de context van A. Voor de tweede vraag kan B enkele suggesties geven voor antwoorden. Het kan zijn dat A globaal kennis ontkent, dus dat S nooit iets kan weten. Maar dan is de kwalificatie “dat P” overbodig, en dit werkt alleen bij globale kennisontkenning niet bij toekenning. Globale kennistoekenning lijkt raar. “S weet (iets)” is globaal niet te zeggen, want het is mogelijk dat S helemaal niets weet.¹³ Het volgende dat B kan voorstellen is dat S de kennisclaim dat P heeft gecommuniceerd aan A. Zonder deze communicatie kan A niet beweren dat “S weet dat P”. A heeft dit dan gewoon gegokt en dat is zeker niet genoeg onderbouwing om te zeggen of S wel of niet weet dat P. Hieruit volgt dat de zin “S weet dat P” vooraf gegaan moet zijn door een kennisclaim van S dat P. A zegt dus eigenlijk: “De gecommuniceerde claim van S dat hij weet dat P is (niet)

¹² Dit zijn niet de standaard bezwaren tegen contextualisme, maar zijn wel relevant om later te begrijpen waar sociaal contextualisme een rol kan spelen.

¹³ Hier kan waarschijnlijk worden toegegeven dat S niet kan weten dat hij niets weet, omdat hij dan weet dat hij niets weet en dus iets weet. Ook is deze uitspraak niet bestand tegen Kantiaanse overpijnzingen in de zin dat er iemand is die niets weet, en die moet dus minimaal kennis hebben van zijn eigen bestaan.

gerechtvaardigd als ik mijn context van rechtvaardiging gebruik.” Met andere woorden in “S weet dat P” zit impliciet de kennisclaim van S: “Ik weet dat P”. S zal alleen claimen dat hij P weet, als hij P weet volgens zijn eigen context. Dit leidt tot de volgende conclusies over de relevantie van de context van het subject:

- A) “S weet dat P” kan alleen waar zijn volgens de context van de spreker als S volgens zijn eigen context weet dat P. De context van S is relevant.
- B) “S weet **niet** dat P” kan waar zijn ondanks dat S denkt dat P, maar is ook waar als S niet denkt dat P. De context van S is niet relevant.

Kennis toeschrijvingen zijn alleen waar als het subject zelf ook vindt dat hij kennis heeft. Kennis ontkenningen hebben deze beperking niet.

Het niet gebruiken van de context van het subject lijdt weer tot andere problemen. Deze ontstaan als we kennis in het verleden beoordelen met de context van nu. Bekijk hiervoor de volgende redentatie:

- I) Vroeger had men de kennis dat P bestond, hier waren voldoende bewijzen voor
- II) Tegenwoordig weten we dat dit niet zo is, we hebben extra bewijs gevonden
- III) Vroeger had men geen kennis over het bestaan van P
- IV) Tegenwoordig weten we dat Z
- V) Omdat we weten dat we fout kunnen zitten, ondanks voldoende bewijs voor het tegendeel, hebben we tegenwoordig geen kennis van Z

I en III lijken hier tegenstrijdig, maar zijn dit niet, omdat we bij I rapporteren en bij III beoordelen. Doordat we negatief oordelen over de kennis, en we niet kunnen uitsluiten dat we in een zelfde situatie zitten als vroeger, moeten we concluderen dat we nu geen kennis hebben. Het beoordelen leidt op deze manier tot scepticisme. Daarnaast kun je je terecht afvragen wat de waarheid of waarde is van onze huidige kennis als deze is afgeleid van onware kennis. In tegenstelling tot wat onder anderen Davis beweert¹⁴ ben ik van mening dat we in staat moeten zijn kennis toe te schrijven aan situaties in het verleden, of meer algemeen aan mensen in een andere context. We kunnen concluderen dat kennis toekenningen alleen kunnen worden gedaan als het subject zelf ook vindt dat hij kennis heeft, en dat kennis ontkenningen buiten de context van het subject tot scepticisme kunnen leiden.

¹⁴ Davis (2004b)

Ten tweede de vraag hoe het begrip context bepaald wordt. Deze is gekoppeld aan het beoordelingsprobleem. Als wij vanuit onze context beoordelen of iemand kennis heeft dan is het van belang te weten wat deze context is, en wanneer er sprake is van een nieuwe context. Indien we hier geen antwoord op hebben worden de contexten erg arbitrair. Het zou niet tegenstrijdig zijn om elke 5 minuten een andere waarheidswaarde te geven aan “S weet dat P” afhankelijk van de context die je op dat moment wilt gebruiken. Het hebben van kennis is in de beleving een stuk robuuster dan deze mogelijke willekeur, en kennis is iets dat we ons niet graag ontnomen zien worden. Wij hebben het idee dat als iemand ons kennis ontkent, er sprake is van een meningsverschil. Natuurlijk kan er een meningsverschil ontstaan als we onbewust langs elkaar heen praten, dit is ook wat o.a. Cohen als tegenargument geeft. We hebben niet door dat er een context verschil is en we maken dus een fout in hoe we tegen de situatie aankijken. Het gevoel dat kennis meer is dan een contextafhankelijk gegeven uit zich ook in het idee dat er contexten zijn te definiëren waarin er kennis toegedicht wordt, maar waarvan de consensus is dat er geen sprake kan zijn van kennis. Er is dan niet voldaan aan een minimumeis. Een context waarin kennis gerechtvaardigd wordt door kans zou zo’n context kunnen zijn.

Een verder probleem met de context is een situatie waarin 2 mensen van wie wij dezelfde context verwachten toch van mening verschillen. Is er sprake van een andere context als twee sceptici met elkaar van mening verschillen over “S weet dat P”?

We zien dus problemen ontstaan als we toestaan dat kennis een beoordeling is vanuit een andere context of als we onduidelijk gedefinieerde contexten gebruiken. Kennis wordt teveel afhankelijk van de beoordelaar, en dit lijkt niet overeen te komen met hoe er in het dagelijks leven tegen kennis wordt aangekeken als een objectief begrip.

Deze problemen met contextualisme geven de aanleiding om een andere vorm van contextualisme op te stellen die meer rekening houdt met de context van de weter of de kenner. Hiervoor kijken we eerst naar hoe we informatie bestempelen als kennis.

De weg naar weten

We weten niet zomaar iets. Voordat we ervan overtuigd zijn dat we iets weten moet er eerst aan een aantal voorwaarden zijn voldaan. Wil een nieuw feit, idee of andere vorm van basiseenheid van kennis als kennis worden erkend, dan moet deze eerst door een goedkeuringsproces. Dit kan vergeleken worden met een bekende reclame waarbij het woord “OK” op elke goedgekeurde pinda wordt gestempeld. Als basis kwaliteit gaan we hierbij uit van kennis die gerechtvaardigd is en die we als waar ervaren. Lewandowsky et al beschrijven het vergaren van kennis in hun tekst over

misinformatie¹⁵. Naast het zelf verwerven van kennis met behulp van de zintuigen, zijn uitspraken van anderen een belangrijke bron van kennis. Dit kunnen uitspraken zijn in de vorm van een gesprek, of geschreven tekst. We nemen deze informatie normaal gesproken voor waar aan, mits er goede redenen zijn om het niet te geloven, zoals bijvoorbeeld een over-cynische toon.

Of nieuwe informatie, al dan niet zelf of via anderen verkregen, als kennis wordt bestempeld wordt afgemeten aan vier criteria:

- A. Komt de informatie overeen met wat ik al geloof of weet
- B. Is het een coherent verhaal
- C. Komt de informatie uit een betrouwbare bron
- D. Geloven anderen deze informatie ook

Voldoet een nieuw feit aan deze criteria, dan kan het worden opgenomen als kennis.

A en B zijn mede van elkaar afhankelijk. Je kunt spreken van interne en externe coherentie. Interne coherentie betekent of de nieuwe informatie coherent is, een goed verhaal vormt, met de al aanwezige informatie. Externe coherentie betekent dat de nieuwe informatie coherent is met het totaal verhaal dat nieuw aangeboden wordt. Davidson legt in zijn artikel over coherentie theorie van waarheid en kennis uit, dat als een idee coherent is met andere ideeën die we als waar beschouwen, het nieuwe idee ook als waar wordt beschouwt. Echter kan coherentie alléén de waarheid niet garanderen.¹⁶ Maar het betekent wel dat alles dat onwaar is, niet als kennis kan worden geaccepteerd, omdat er dan geen sprake is van coherentie.

Om de Bijbel als voorbeeld te nemen: In de kennis van mensen die de Bijbel voor waar aannemen, zit voor hen als subjectief feit inbegrepen dat de wereld door God geschapen is¹⁷. Toen hier de wetenschappelijke kennis aan toegevoegd moest worden, dat de aarde en het leven hierop op natuurlijk wijze is ontstaan, trad er een tegenspraak op. De nieuwe feiten konden niet als kennis worden geaccepteerd, vanwege het gebrek aan coherentie met het verhaal in de Bijbel.

C wordt ook door Goldman als argument gegeven.¹⁸ Als de informatie uit een betrouwbare bron komt zoals een vakblad, een prominent wetenschapper of ander gerespecteerd persoon, dan wordt deze eerder als waar geaccepteerd. Hierbij moet wel de kanttekening geplaatst worden dat niet iedereen een goed beeld heeft van wat een betrouwbare bron is. Een verhaal uit een krant wordt al gauw als betrouwbare bron geaccepteerd, net zoals een persoon die volledig subjectief is,

¹⁵ Lewandowsky et al (2012)

¹⁶ Davidson (datum onbekend)

¹⁷ Alhoewel zij dit zelf niet als subjectief, maar als objectief gegeven zullen zien.

¹⁸ Goldman (1999)

maar betrouwbaar overkomt. Een recent voorbeeld van dit laatste waren twee paragnosten die de locatie van vermiste mannen dachten te weten. Deze werden als dusdanig betrouwbaar gezien dat men daadwerkelijk op die plaats ging zoeken.¹⁹ Dit doe je alleen als je paragnosten als betrouwbare bron van informatie ziet, maar hier zijn de meningen gelukkig over verdeeld.

Punt D voegt een ander sociaal aspect toe; geloven anderen deze informatie ook. Dit betekent dat je niet alleen op basis van je eigen inzichten nieuwe kennis opdoet. Als anderen deze kennis ook geloven, dan neem je eerder aan dat hij waar is, ook al is aan andere voorwaarden wellicht niet voldaan. Niet geloven wat door je sociale groep wel voor kennis wordt aangenomen kan zelfs nadelige gevolgen hebben voor je deelname aan deze sociale groep. In het slechtste geval word je door de groep niet langer geaccepteerd. Zo heeft sociale druk invloed op wat jij als kennis ziet.

Punt C en D zorgen ervoor dat kennisverwerving een sociale activiteit is. Wat jij als kennis ziet is afhankelijk van de mensen om je heen. Kennis is niet alleen op dit punt sociaal, het staat ook niet los van de sociale context waarbinnen de kennis wordt opgedaan. De kennis dat vrouwen gelijk zijn aan mannen is alleen kennis binnen een context waar dit ook zo is. Hacking ziet een idee als onderdeel van een matrix, waarbij het idee is ingebed in een totaal van sociale concepten, gebruiken, informatiebronnen en zo verder. Een idee staat niet op zich.²⁰ Dit idee van een externe matrix wil ik koppelen aan de interne matrix van ideeën, ontstaan uit de coherentietheorie. Zo ontstaat er een kennismatrix waarbij een geloof niet als los kennisfeit in iemands brein rondzwerft, maar waarbij dit idee onderdeel is van een web van al aanwezige ideeën, sociale praktijken en communicatie. Hierbij wordt nieuwe kennis toegelaten tot de matrix als het voldoet aan de eisen van punt A-D. Elk onderdeel van kennis leunt op andere onderdelen die deze kennis ondersteunen. Hierbij kan deze kennismatrix gelokaliseerd zijn in het hoofd van een persoon, maar het kan ook een groepsmatrix zijn, waarbij de totale kennis binnen de groep in een matrix wordt uitgedrukt. Denk hierbij aan groeps normen en waarden, of culturele gebruiken.

We plaatsen en evalueren onze kennis binnen deze kennismatrix. Deze matrix is voor ieder persoon verschillend, en afhankelijk van de sociale omgeving waarbinnen we deze kennismatrix opbouwen. Zo kan het zijn dat binnen sociale groepen op dezelfde manier over nieuwe ideeën wordt gedacht. Het begrip sociale omgeving wordt hierbij breed geïnterpreteerd. Een sociale omgeving kan bijvoorbeeld een groep voetballers zijn, maar ook de leerlingen van groep 6, de huisvrouwen op de huishoudbeurs, artsen, wetenschappers of toneelspelers. Alle groepen met een bepaalde sociale relatie tellen als sociale omgeving. Binnen deze verschillende sociale groepen worden ideeën, aan de hand van punten A-D uit de vorige paragraaf, verschillend als kennis bestempeld.

¹⁹ <http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3458689/2013/06/14/Geen-spoor-van-Warnow-op-Shetlandeilanden.dhtml>

²⁰ Hacking (1999) blz 10

Wetenschappers evalueren kennis bij punt A aan de hand van de bestaande wetenschappelijke theorieën en de overeenkomsten hiermee. Punt B kijkt of er relevante theorieën worden gebruikt ter onderbouwing. Punt C, de betrouwbare bron is voor wetenschap zelfs kenmerkend te noemen. Naast informatie van een prominent geleerde, accepteren wetenschappers nieuwe informatie pas als het onderzoek dat leidt tot deze informatie ook betrouwbaar is. De eisen aan dit onderzoek zijn hoog. Punt D hebben wetenschappers onderdeel gemaakt van het publicatieproces. Peer-review is een belangrijk onderdeel, waarbij gelijken aangeven of ze het eens zijn met het onderzoek en de conclusies.

Geestelijken kunnen kennis zien als datgene dat in de Bijbel geschreven staat en een groep mensen die zich laat leiden door intuïtie, ziet kennis als datgene wat de intuïtie hen ingeeft. Bij deze groepen hangen aan het begrip “betrouwbare bron” duidelijk andere eisen dan bij wetenschappers. Het is opvallend dat een daadwerkelijk overeenkomen met de realiteit geen voorwaarde is voor het accepteren van informatie als kennis. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid dat alhoewel een persoon gerechtvaardigd is, of zichzelf gerechtvaardigd vindt, de vermeende kennis toch niet waar is. In termen van de reclame: de kennis heeft het stempel “OK” al gekregen, maar dit stempel is niet terecht. Lewandosky et al. noemen dit misinformatie. Dat de kennis niet waar is, betekent niet dat de kennis niet de intentie heeft om waar te zijn. Volgens Goldman zijn onze sociale praktijken gericht op waarheidsvinding²¹. Bij het opdoen van kennis willen we de kennis zo goed mogelijk laten aansluiten bij de waarheid, we kunnen hier in falen, maar zolang we dit niet weten gaan we ervan uit dat we GWG's hebben verzameld. Een bron van mogelijk falen is de al aanwezige kennismatrix. Je bezit hierdoor vooroordelen over de kennis die je accepteert. Dat deze ideeën er niet altijd op logische wijze in terecht zijn gekomen, bijvoorbeeld door je sociale groep waarbinnen je opgroeit, speelt geen rol in je kennistoewijzing. Als je niet gelooft in Global Warming, dan zal je eerder theorieën als kennis aannemen die Global Warming ontkennen, dan theorieën die stellen dat er wel sprake is van Global Warming.

Is informatie eenmaal als kennis opgenomen, dan hoeft deze niet elke keer weer geëvalueerd te worden aan de hand van de punten A-D. Het stempel kennis is genoeg. Het blijkt erg moeilijk te zijn om eventuele misinformatie weer te verwijderen uit de kennismatrix.²² Naarmate de kennis langer aanwezig is zal deze meer verbanden vormen met andere kennis. Nieuwe kennis wordt getoetst aan de aanwezige kennis, en het weghalen van een stuk kennis betekent dan ook dat een groot gedeelte van de kennismatrix opnieuw geëvalueerd moet worden. Als hiervoor de wil of

²¹ Goldman (1999) Hoofdstuk 3

²² Voor een grondigere uitleg van de moeilijkheden verwijst ik graag naar het artikel van Lewandosky et al.(2012)

mentale capaciteit ontbreekt, dan blijft de kennis dus gewoon aanwezig, zelfs als duidelijk wordt gemaakt dat deze kennis niet consistent is.

Sociaal contextualisme

Bovenstaande uiteenzetting over de opbouw van (vermeende) kennis geeft ons twee inzichten. Sommige van onze rechtvaardigingscriteria hebben een sociale basis, en dat wat wij als kennis beleven is verweven met andere informatie of kennis in een matrix. Van een theorie over het toe of ontkennen van kennis mag je verwachten dat deze rekening houdt met de manier waarop informatie in het dagelijks leven als kennis wordt bestempeld. Met het inzicht dat onze criteria mede sociaal bepaald zijn, kunnen we eigenlijk twee kanten op.

- 1) Contextualisme kan blijven zoals het is, met de toevoeging dat de context van waaruit wij "S weet dat P" beoordelen, een sociaal bepaalde context is. Op deze manier krijgen we sociaal contextualisme.
- 2) We erkennen dat iets weten zo'n persoonlijke aangelegenheid is vanwege je persoonlijke sociale omgeving, en je daaruit ontstane unieke kennismatrix als achtergrond van je kennistoeschrijving, dat het onzinnig is om hier vanuit een andere context iets over te zeggen. De beoordeling "S weet dat P" vanuit een andere context heeft geen betekenis, en de vraag of deze waar of niet waar is kan niet gesteld worden.²³ Contextualisme wordt een subject contextualisme, kennis toewijzing gebeurt met de rechtvaardigingscriteria van het subject, en dit noemen we vanwege het sociale karakter Sociaal Contextualisme.

Twee verschillende vormen van Sociaal Contextualisme, maar heeft een van beiden een beter antwoord op de vragen die contextualisme oproept?

Beide vormen van sociaal contextualisme kunnen een antwoord geven op de vraag hoe de context tot stand komt. De rechtvaardigingscriteria komen voort uit de groep waartoe je behoort. Wil je wetenschapper zijn, dan heb je je aan bepaalde criteria te houden, maar ook als onderdeel van de groep zeemannen, sceptici of andere groep mensen met een overeenkomst zijn er criteria die gelden als rechtvaardigingscriteria. De sociale groep voorkomt ook dat er te minimale rechtvaardigingscriteria als context gelden. Als we aannemen dat de leden van een groep een zelfde soort oordeel over 'weten' hebben, kan de rechtvaardiging hiervoor niet zo minimaal zijn, dat de

²³ Hierbij moet vermeld worden dat we nog steeds wel kunnen rapporteren dat "S weet dat P" we hebben het dan over de mentale status van S in verhouding tot P, zoals S deze zelf aanduidt.

leden van de groep allemaal op andere gronden rechtvaardigen. Dan komt er immers een ander oordeel uit. Een rechtvaardiging op kans (als deze zou bestaan) geldt maar voor 1 persoon en niet voor een hele groep. Ook kan er een maximale rechtvaardiging aan een context zitten, als een groep bijvoorbeeld het BIV argument niet serieus neemt. Daarnaast leidt opgroeien in een sociale omgeving bij de deelnemers aan die sociale groep tot een vergelijkbare inhoud van de kennismatrix, waarbinnen kennis getoetst wordt. Dat hierin overeenkomsten zitten en een wildgroei van rechtvaardigingseisen en contexten onwaarschijnlijk is mag vanzelf spreken.

Sociaal contextualisme versie 1 verandert echter niets aan het probleem dat we ontdekken als we alleen naar de context van de spreker kijken. De context van het subject is noodzakelijk om waarheid toe te kennen aan “S weet dat P”, en om kennis toe te kennen aan kennis in het verleden, om zo scepticisme te ontlopen.

Sociaal contextualisme versie 2 is een vorm van contextualisme waarbij we voor de waarheid van de zin “S weet dat P” geen gebruik maken van de context van de spreker (Y) van deze zin, maar waar we gebruik maken van de context van subject S. DeRose noemt deze vorm van contextualisme subject contextualisme, maar is zelf aanhanger van spreker contextualisme. Ook Davis behandelt subject contextualisme, maar ziet er grote bezwaren in.²⁴ Het is dus nog een uitdaging om een vorm van subject contextualisme sluitend te krijgen.

De context van het subject kan op 2 manieren worden opgevat: De huidige situatie waarin hij zich bevindt net zoals de indexicaliteit van bijvoorbeeld “hier” en de context waarbinnen iemand claimt zelf kennis te hebben. In het eerste geval zou er een hogere context kunnen gelden als de kennis voor die persoon belangrijk is, bijvoorbeeld voor het halen van een vliegtuig, of het storten van geld. De tweede manier zegt meer iets over de context waarbinnen kennis wordt opgedaan. Dit kan ook gezien worden als een verschil tussen de externe factoren waar een persoon zich in bevindt, of de interne factoren waarmee iemand bepaalt wat kennis is. Volgens Davis zijn externe factoren niet van invloed op een kennisoordeel. Dat informatie op een bepaald moment belangrijk is om goed te hebben, wil niet meteen impliceren dat daarom haar rechtvaardiging omhoog gaat.²⁵ We sluiten met een internalistische kennistoekenning aan bij Davidson die concludeert:

(...) all that counts as evidence or justification for a belief must come from the same totality of belief to which it belongs.²⁶

²⁴ DeRose (1999), Davis (2004b)

²⁵ Davis (2004b) blz 33

²⁶ Davidson (datum onbekend)

Met andere woorden: de rechtvaardiging van een geloof is onderdeel van het totaal aan al aanwezig geloof. Waar bij Davidson dit totaal aanwezige geloof van één persoon is, zullen we dit net als Hacking ook zien als standaarden van rechtvaardiging binnen de sociale context waarbinnen de persoon zich bevindt. Dit omdat we uitgaan van een theorie van kennisverwerving, waarbij de mening van anderen een rol speelt. “S weet dat P” voor kennis uit het verleden wordt met behulp van deze theorie als waar beoordeeld. Er was een andere context in het verleden, en in die context kende men het stempel kennis toe aan de toenmalige beschikbare informatie. Dat we nu meer informatie hebben leidt tot een nieuwe kennismatrix, waarbinnen ons oordeel op een andere manier valt. “S weet dat P” komt als waar uit de bus als S volgens zijn eigen context weet dat P, en “S weet niet dat P” is te verklaren door extra informatie aan de kennismatrix van het subject toe te voegen. Vervolgens werkt dit hetzelfde als kennis uit het verleden.

Sociaal contextualisme versie 2 lijkt dus veelbelovend als we dit evalueren op de twee vragen die we stelden aan spreker of toekenner contextualisme. Deze hoeft zich echter nog niet gewonnen te geven. Hiervoor zijn er twee argumenten.

- 1) Sociaal contextualisme versie 2 lijkt de link van kennis met de realiteit te verliezen. Er is wel coherentie binnen de kennismatrix, maar dit is geen garantie voor overeenkomst. Dit doet teveel geweld aan kennis als GWG.
- 2) Als spreker contextualist kennen we zelf geen kennis toe, we proberen alleen daadwerkelijke kennis toewijzingen van sprekers te begrijpen. Dat “S weet dat P” anders wordt beoordeeld door verschillende sprekers komt door de verschillende contexten van deze sprekers. Of deze sprekers terecht zijn in hun oordeel maakt voor contextualisme niet uit.

Het eerste kritiek punt slaat een heftige krater. Het begrip kennis is juist bedoeld als maatlat om te bepalen wanneer iets meer is dan alleen een geloof. Dat willen we niet loslaten. Er valt zeker nog wel wat te lijmen. Cohen probeert dat door te stellen dat we ons afvragen of het mogelijk is dat kennis in gradaties komt. Als we kennis zien als GWG, en rechtvaardiging wel in gradaties komt, dan kan kennis ook in gradaties komen.²⁷ Ook in het dagelijks leven vinden we kennis datgene dat overeenkomt met hoe wij de wereld zien en dat voldoet aan onze rechtvaardigingscriteria. We vragen ons hierbij niet af of ons wereldbeeld wel klopt, hier gaan we impliciet van uit. Zou ons begrip van kennis niet moeten aansluiten bij hoe dit door de maatschappij gebruikt wordt?

²⁷ Cohen(2000)

Kritiek 2 stelt in andere woorden dat contextualisme eigenlijk al voldoet. Dat de contexten sociaal bepaald worden, zoals in SC versie 1, is een leuke aanvulling, maar dat verandert niet het basisprincipe van contextualisme. De problemen die geschetst werden zijn geen problemen van contextualisme zelf, maar zijn problemen die kunnen ontstaan bij het toekennen van kennis. Dat we voorzichtig moeten zijn met het toekennen van kennis, heeft geen invloed op de stelling dat we kennis toekennen vanuit onze contexten.

Hoe vergaat het Sociaal Contextualisme als tool om de wetenschapsoorlog te begrijpen? Contextualisme in de niet aangepaste versie doet hier ook al prima werk. De sceptici ontkennen ons kennis vanuit hun context, en wetenschappers doen hetzelfde met de constructionisten en pseudowetenschappers. Ook vice versa kan prima duiding worden gegeven met standaard contextualisme. Wat Sociaal Contextualisme wel toe kan voegen is het begrip dat het wetenschappelijk oordeel over pseudowetenschappen, voor deze pseudowetenschappen helemaal niet relevant hoeft te zijn.

Slotsom

We zijn dit essay gestart met de wens om met behulp van een vorm van contextualisme, genaamd Sociaal Contextualisme, te kunnen begrijpen waarom er sprake is van een wetenschapsoorlog, waarbij men over en weer kennis ontkent. We hebben gezien dat scepticisme met behulp van het BIV-argument op globale wijze kennis ontkent, en hoe contextualisme nog wat kennis weet te redden, door het oordeel of iets kennis is afhankelijk te maken van de context van de spreker. Een scepticus als spreker zal kennis ontkennen, een gewone wetenschapper als spreker kan kennis toekennen. Het verschil zit in de standaard van rechtvaardiging benodigd per context. Dit riep enkele vragen op over de rol van de context van het subject aan wie kennis wordt toe of ontkend, en de bepaling van de verschillende contexten. Deze vragen probeerden we te beantwoorden met behulp van een kennisverwervingstheorie, die aangeeft wanneer men iets als kennis bestempelt. Dit gebruikte we in twee vormen van sociaal contextualisme die allebei vanuit hun eigen kracht antwoord wilden geven op de problemen met gewoon contextualisme. Uiteindelijk leek een sterke vorm van sociaal contextualisme, waarbij de rechtvaardiging van een kennis oordeel gebaseerd is op het subject, de beste papieren te hebben. Twee problemen waren echter onontkomelijk. De subject afhankelijkheid van de theorie deed de overeenkomst met een externe werkelijkheid teniet. Hierdoor verloor kennis zijn betekenis als gerechtvaardigd waar geloof. Daarnaast was het niet duidelijk of Sociaal Contextualisme wel een meerwaarde heeft ten op zichte van spreker contextualisme. Dit was bijvoorbeeld te zien in de wetenschapsoorlog, waarbij het verschil in mening

over wat kennis is, prima verklaard kan worden aan de hand van contextualisme. We kunnen aan de hand van de argumenten voor sociaal contextualisme nog wel proberen te beargumenteren dat we, om een goed antwoord te geven op de populariteit van constructionisten (kennis is sociaal geconstrueerd) en pseudowetenschappers, niet alleen vanuit de wetenschappelijke context hun kennis moeten beoordelen, maar dat er een meerwaarde is om vanuit hun eigen context te bezien wat er als kennis geldt. Deze vermeende kennis is niet zo maar een foutje, maar heeft een hele kennismatrix achter zich die verklaart hoe hardnekkig sommige ideeën kunnen zijn.

De conclusie van dit stuk luidt wat mij betreft dat een subject een context heeft, een kennismatrix, die hij gebruikt om voor zichzelf te beoordelen wat voor hem als kennis geldt. Voor het subject persoonlijk moet kennis nog steeds voldoen aan de definitie van een gerechtvaardigd waar geloof, ook al is overeenkomst met een objectieve realiteit niet te garanderen. Met contextualisme is te verklaren waarom anderen vanuit hun eigen context hier anders over denken. De onenigheid over het karakter van wetenschap en wat nog wel of niet tot de wetenschappen behoort, is een goed voorbeeld van kennismatrixen in context.

Bibliografie

Cohen, S "Contextualism and skepticism", *Philosophical issues 10, skepticism*, 2000, blz 94-107

Davidson, D "A coherence theory of truth and knowledge", e.LePore(ed.), *Truth and Interpretation, Perspectives on the philosophy of Donald Davidson*, Basil Blackwell, datum onbekend.

Davis, WA "Are knowledge claims indexical?", *Erkenntnis* Vol.61, 2004a, blz 257-281

Davis, WA "Contextualist theories of knowledge", uitgave medium onbekend, 2004b, Bled conference on epistemology.

DeRose, K "Contextualism: An Explanation and Defense" J.Greco, E.Sosa(ed.) *The Blackwell guide to epistemology*" Blackwell Publishers, 1999, preliminary version.

Feldman, R. *Epistemology* New Jersey: Prentice Hall, 2003

Goldman, A. *Knowledge in a social world* Oxford: Oxford University Press, 1999

Hacking, Ian. *The social construction of what?* Cambridge: Harvard University Press, 1999

Lewandowsky, S et.al "Misinformation and Its Correction: Continued Influence and Successful Debiasing", *Psychological Science in the Public Interest 13*, 2012, blz 106-131

Dolby, R. G. A. "Reflections on Deviant Science," in Roy Wallis(ed) *On The Margins of Science: The Social Construction of Rejected Knowledge*, Keele, England: University of Keele, 1979, pp. 9-47. Zoals aangeleverd tijdens de lezingenserie op 't randje.